

Олійник К. Д.
*аспірант кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Маріупольський державний університет
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-558-0-42>

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ: КОНЦЕПЦІЯ ТА ЗНАЧЕННЯ УГОДИ DEPA

На початку ХХІ століття відбувається глибоке перетворення глобальної економіки під впливом інформаційних технологій, обчислювальних систем і телекомунікацій. Цифровізація виробництва, торгівлі й управління створила основу для появи нової економічної моделі, у якій ключовими ресурсами стають дані, знання та інновації [1]. Упродовж двох десятиліть світ перейшов від «інтернет-економіки» до етапу так званого «інтелектуального капіталізму», розбудови стратегічних альянсів [2], де головними рушіями є штучний інтелект, машинне навчання, квантові технології, 5G/6G-зв'язок і біоінформатика.

Ці процеси призводять до утворення нового економічного укладу, що змінює ринки праці, структуру компаній і підходи до глобальної конкуренції. Соціальні медіа, хмарні сервіси та масове збирання даних стирають межу між приватним і публічним простором, перетворюючи інформацію на головний фактор виробництва. Саме на цих засадах формується платформна економіка мережевого інтелекту [3].

Пандемія COVID-19 показала, що цифрова економіка є не лише інструментом розвитку, а й механізмом виживання в умовах кризи. Економічні структури, здатні працювати онлайн, зберегли стабільність навіть у періоди глобальних обмежень. Світові тенденції свідчать про стрімке зростання цифрових ринків, особливо в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Країни Південно-Східної Азії демонструють найвищі темпи розвитку електронної комерції, залучаючи мільйони нових користувачів щороку [4]. Це означає, що цифрова економіка стає новою інфраструктурою для розвитку регіонів, інтеграції ринків і підвищення інноваційного потенціалу.

Перехід до цифрової торгівлі створив потребу у нових міжнародних правилах. Традиційні механізми регулювання товарообігу виявилися

непридатними для операцій, що здійснюються через інтернет. Нові підходи включають забезпечення вільного потоку даних між країнами, захист конфіденційності, кібербезпеку, недискримінаційність та недопущення примусової локалізації технологій.

Умовно цифрову торгівлю можна розглядати як торгівлю «даними», які набули властивостей окремого виду капіталу. Вони нематеріальні, нескінченно відтворювані й можуть використовуватися одночасно багатьма суб'єктами. У цьому контексті важливо не стільки володіння даними, скільки контроль, доступ і право на їхнє використання.

Зростання ролі даних призводить до появи нових соціально-економічних моделей від «капіталізму даних» до «знаннєвого соціалізму». Якщо перший концентрує контроль у руках корпорацій, то другий підкреслює колективний характер виробництва знань і спільного використання інформації. У сучасній політичній економії спостерігається явище «датифікації», адже дані стають самостійною формою капіталу, а процеси їх збирання, обробки та аналітики – новими полями конкуренції. У цьому середовищі формуються монополії цифрових платформ, які контролюють величезні обсяги інформації, впливаючи на споживчі звички, ринки праці та навіть політичні процеси.

Паралельно з цим розвивається критичний дискурс щодо «цифрового колоніалізму», коли великі корпорації привласнюють соціальні дані користувачів, перетворюючи людську діяльність на ресурс для прибутку. У відповідь виникають альтернативні моделі – відкриті наукові дані, спільне управління інформацією, державні ініціативи із захисту цифрового суверенітету.

Організації на кшталт ОЕСР і ЮНКТАД намагаються створити нові рамки для цифрової торгівлі. Йдеться про стандарти у сфері електронних підписів, захисту персональних даних, електронних платежів, кібербезпеки та доступу до ринку. Міжнародна спільнота розглядає потоки даних як стратегічний ресурс, який визначає конкурентоспроможність держав і транснаціональних компаній. Водночас відсутність єдиних правил створює ризик фрагментації цифрового простору: країни вибудовують власні моделі управління даними – від приватної монополії в США до державного контролю в Китаї та орієнтації на права особи в ЄС. Саме тому постає потреба у глобальному врегулюванні принципів цифрової економіки.

Угода про партнерство у сфері цифрової економіки (Digital Economy Partnership Agreement, DEPA) стала першим у світі багатостороннім документом, повністю присвяченим цифровій торгівлі. Її підписали Нова

Зеландія, Сінгапур і Чилі в 2020 році, а чинності вона набула у 2021-му. Метою угоди є створення рамкової системи для розвитку цифрової торгівлі, підвищення прозорості, довіри й сумісності цифрових інфраструктур. DEPA передбачає модульну структуру, що дозволяє приєднуватися до угоди іншим державам. Уже зараз зацікавленість у вступі виявили Китай, Канада та Південна Корея. Для Нової Зеландії угода має стратегічне значення, адже вона виступає депозитарієм DEPA і координатором подальших розширень. Основними цілями учасників визначено: формування глобальних норм цифрової торгівлі; створення зразкової моделі для майбутніх угод; зміцнення довіри до цифрових інновацій і безпеки. DEPA відкриває нові можливості для малого й середнього бізнесу, який за допомогою цифрових інструментів може долати географічні бар'єри, виходячи на міжнародні ринки без значних інвестицій у фізичну інфраструктуру.

Ініціатива DEPA вписується у ширший процес формування регіональної цифрової архітектури, яку доповнюють такі об'єднання, як RCEP та «Digital ASEAN». Вони орієнтовані на спільну політику в галузі даних, розвиток цифрових навичок, створення єдиних платіжних систем і зміцнення кібербезпеки. Програми з підготовки кадрів, зокрема «ASEAN Digital Skills Vision 2020», спрямовані на формування цифрової грамотності мільйонів працівників, що створює основу для майбутнього регіонального ринку праці.

Блокчейн, штучний інтелект, хмарні обчислення та інтернет речей відкривають нові напрями розвитку цифрової торгівлі. Ці технології дозволяють підвищити прозорість операцій, мінімізувати ризики шахрайства, спростити фінансові розрахунки та управління ланцюгами постачання. Вони також дають змогу розвивати краудфандинг, цифрові валюти, інтелектуальні контракти й безпаперовий документообіг. Крім бізнесу, цифрова економіка впливає на сферу освіти, науки та культури. Онлайн-платформи розширюють можливості обміну знаннями, наукових колаборацій і академічного видавництва, що створює передумови для формування глобального освітнього простору.

Цифрова економіка стала головним чинником структурної перебудови світового господарства. Вона не просто трансформує традиційні ринки, а й створює нову логіку взаємодії між державами, корпораціями та громадянами. У цьому середовищі угода DEPA виступає як лабораторія майбутнього глобального цифрового порядку. Для держав, що прагнуть інтегруватися у світовий цифровий простір, важливо не лише розвивати технологічну інфраструктуру, а й формувати

нормативно-правові, освітні й етичні засади цифрового суспільства. Адже цифрова торгівля - це не лише обмін товарами чи послугами, а й нова форма взаємодії культур, знань і цінностей у глобальній спільноті.

Література:

1. Резнікова Н. В., Булатова О. В., Шлапак А. В., Іващенко О. А. Інновації як драйвер цифрової трансформації світової економіки в умовах техноглобалізму: Вплив нових бізнес-моделей на розвиток міжнародної торгівлі товарами і послугами. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 12. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.12.5>

2. Птащенко, О., Резнікова, Н., Іващенко, О. Міжнародні стратегічні альянси в умовах цифрових трансформацій і розвитку ринку даних. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2023. № 2(12). С. 214–227. DOI: <https://doi.org/10.32750/2023-0218>

3. Резнікова Н.В., Булатова О.В., Шлапак А.В., Іващенко О.А. Платформізація цифрової економіки чи техноглобалізм цифрових платформ? Трансформаційний потенціал діджиталізованих екосистем для міжнародного бізнесу і торгівлі. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.1>

4. Резнікова Н.В., Карп В.С, Іващенко О.А. Міжнародний досвід інституційного сприяння розвитку цифрової економіки і протидії загрозам техноглобалізму в умовах інноваційного суперництва. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 17. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.17.5>

5. Булатова О.В., Резнікова Н.В., Іващенко О.А. Цифровий розрив чи цифрова нерівність? Нові виміри глобальних асиметрій соціально-економічного розвитку в умовах техноглобалізму. *Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка*. 2023. Вип. 25. С. 45–57. DOI: <https://doi.org/10.34079/2226-2822-2023-13-25-45-57>